

Bogusław Piotr Marks

O etyce zawodowej maklera „towarowego” w świetle prawa giełdowego II Rzeczypospolitej Polskiej i pierwszych lat po II wojnie światowej (do 1950 roku)

Annales. Etyka w życiu gospodarczym 15/1, 155-167

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogusław Piotr Marks

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania w Łodzi

e-mail: bmmarks@onet.eu

O etyce zawodowej maklera „towarowego” w świetle prawa giełdowego II Rzeczypospolitej Polskiej i pierwszych lat po II wojnie światowej (do 1950 roku)

1. Uwagi wstępne

W literaturze przedmiotu spotykamy różnorodne określenia giełdy towarowej¹. W niniejszym artykule pominięta zostanie jednak analiza zarówno definicji, jak i klasyfikacji giełd. Wśród badaczy tej problematyki nie ma w ww. sprawach jedności, choć wielu z nich – podkreślając trudności w jednoznacznym i w pełni wyczerpującym zdefiniowaniu giełdy – próbowało określić jej istotę². Podobnie rzecz się ma, jeśli chodzi o kryteria, według których klasyfikowane były giełdy³.

Na ziemiach polskich giełdy powstały już w okresie zaborów. Do najważniejszych należały giełdy w: Warszawie (1817), Łodzi (1898/1899) i Lwowie (1866/1867)⁴. Giełdy te określane były mianem towarowo-pięniężnych. Na giełdach w Warszawie i w Łodzi dominowały jednak transakcje pieniężne, natomiast giełda lwowska istniała zaledwie kilka lat. W 1872 r. w Warszawie zorganizowano oddzielną giełdę zbożową, zaś w 1879 r. – towarową. Ich działalność nie trwała długo. Z kolei we Lwowie – po nieudanych próbach reaktywacji pierwszej giełdy zbożowo-towarowej w latach 80. XIX w.⁵ – giełdę

---

¹ Definicje giełdy towarowej można znaleźć m. in. w: R. Macyra, *Na rynku hossy i bessy. Giełdy towarowe w II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2004, s. 10–12; *Wielka ilustrowana encyklopedia powszechna*, t. V, Wydawnictwo „Guttenberga”, Kraków b. d. w., s. 228.

² Por. np. M. Puławski, K. Fandrey, *Ogólna charakterystyka giełd w: Giełdy w gospodarce światowej* pod red. W. Januskiewicza, Warszawa 1987, s. 12–13; S. Szczypiorski, *Organizacja i technika handlu zagranicznego*, Warszawa 1972, s. 52; *Encyklopedia handlowa Orgelbranda*, t. I, Warszawa 1928, s. 199. Definicje giełdy nie obrazują z reguły jakościowych zmian, jakie zaszły w ich funkcjonowaniu na przestrzeni wieków.

³ M. Puławski, K. Fandrey, *op.cit.*, s. 16–21.

⁴ Szerzej: B.P. Marks, *Giełdy na ziemiach polskich pod zaborami (1817–1918)* w: *Gospodarce i społeczne skutki zaborów Polski*, pod red. J. Chumińskiego i K. Popińskiego, GAJT Wydawnictwo 1991 s.c., Wrocław 2008, s. [219] i n.

⁵ R. Macyra, *op.cit.*, s. 271; S. Woyzbun, *Giełda: przeszłość, organizacja obecna, obroty*, Warszawa 1928, s. 56; D.T. Dziuba, *Giełdy i ich archetypy na ziemiach polskich*, Difin, Warszawa 2006, s. 83.

zbożową i towarową uruchomiono dopiero w 1913 r.⁶. Według niektórych badaczy nastąpiło to wcześniej⁷.

W XIX w. powstały też giełdy w Krakowie (1819), Wrocławiu (1822– 1826 tzw. Stara Giełda i 1867 tzw. Nowa Giełda)⁸. Ich działalność nie trwała jednak długo.

Do przyjęcia w 1921 r. *Ustawy o organizacji giełd* – po zawieszeniu obrotów w okresie I wojny światowej – giełdy te działały w oparciu o prawo handlowe państw zaborczych: rosyjskie (Warszawa i Łódź) oraz austriackie (Lwów)⁹. Ważną zmianą, w stosunku do poprzednich uregulowań prawnych dotyczących działalności giełd, było m. in. wprowadzenie w ustawie z 1921 roku podziału giełd na pieniężne i towarowe. Pierwsze podlegały Ministrowi Skarbu, zaś drugie – Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Po I wojnie światowej reaktywowana została giełda lwowska. Utworzono nowe giełdy zbożowo-towarowe w: Warszawie (1921), Krakowie i Poznaniu (1922), Lublinie (1930), Katowicach (1932), Bydgoszczy, Łodzi i Wilnie (1933)¹⁰.

W okresie międzywojennym działały też giełdy specjalistyczne: drzewne (w Bydgoszczy i w Warszawie), mięsne (w Warszawie, Łodzi i Lublinie), Iniańska w Wilnie i włókiennicza w Łodzi. Funkcjonowała również giełda w Gdańsku na której handlowano zbożem, drewnem i cukrem. Część tych giełd – po fuzji – przekształciła się w giełdy zbożowo-towarowe¹¹.

Działalność giełd zbożowo-towarowych koordynował Związek Giełd Zbożowo-Towarowych w Polsce, powstały w 1931 r.¹².

Podstawowym zamierzeniem autora niniejszego artykułu będzie przeanalizowanie „etycznych aspektów” działalności maklerów „towarowych”, tj. maklerów będących członkami i pracownikami polskich giełd towarowych. Zawodowi maklerzy zajmowali się techniką operacji giełdowych i pośrednictwem w zawieraniu transakcji na giełdzie¹³. Uwagi odnoszą się będą wyłącznie do maklerów przysięgłych (zaprzysiężonych), których wiedza zawodowa została pozytywnie zweryfikowana przez odpowiednie komisje. W rozważaniach pominięta zostanie grupa maklerów nie zaprzysiężonych. W II Rzeczypospolitej Polskiej (RP) analizą objęty zostanie okres od 1921 r. do wybuchu II wojny światowej. Natomiast po II wojnie światowej – okres do 1950 r.¹⁴.

⁶ R. Macyra, *op.cit.*, s. 271; D.T. Dziuba, *op.cit.*, s. 83–84; R. Czerniawski, *Giełdy*, PARK, Bielsko-Biała 1991, s. 17–18.

⁷ Por. np. Dr K. Trawiński, *Izba przem.-handlowa we Lwowie w: Lwów dawny i dzisiejszy*, pod red. B. Janusza, Lwów 1928, s. 156; S. Woyzbun, *op.cit.*, s. 56.

⁸ M. Drewniński, *Giełdy towarowe*, PWE, Warszawa 1997, s. 156.

⁹ Szerzej: B. Marks, *Z historii ustawodawstwa i prawodawstwa giełdowego (1817–1921)* w: *Księga jubileuszowa poświęcona 50-leciu pracy naukowo-dydaktycznej prof. dr. hab. Wiesława Piątkowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006, s. [165] i n.

¹⁰ J. Orczyk, *Giełda zbożowo-towarowa w: Encyklopedia Historii Gospodarczej Polski do 1945 r.*, Tom A–N, red. nac. A. Mączak, Warszawa 1981, s. 199.

¹¹ M. Drewniński, *op.cit.*, s. 157.

¹² J. Orczyk, *op.cit.*, s. 199.

¹³ [M.O.], *Giełda*, w: *Mala encyklopedia ekonomiczna*, PWE, Warszawa 1974, s. 239.

¹⁴ Kwestie te – w odniesieniu do okresu zaborów i pierwszych lat po odzyskaniu niepodległości przez Polskę (do 1921 roku) – były przedstawione w publikacji: B. P. Marks, *Kwestie etyczne w prawie giełdowym okresu zaborów i pierwszych lat niepodległości Polski (do 1921 r.)*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2010, tom 13, nr 2, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania w Łodzi, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2010, s. 71 i n.; Z kolei podczas konferencji „Etyka w życiu gospodarczym” (w 2010 r.) rozważania na

W artykule prześlędzone zostaną przede wszystkim podstawowe zapisy ustaw i rozporządzeń, które wyznaczały zasady działalności maklerów „towarowych”¹⁵. Zasady te rozpatrzone będą m. in. z punktu widzenia norm etycznych, konstytuujących ówczesną etykę życia gospodarczego. Uwypuklone zostaną zwłaszcza te zasady działania maklerów giełd towarowych, które odnoszą się do trybu ich powoływania, praw oraz obowiązków.

Tradycje etyki zawodowej w odniesieniu do maklerów giełdowych sięgają okresu powstawania pierwszych giełd, tj. XVI wieku. Na ziemiach polskich – jak wspomniano – giełdy zaczęto tworzyć w okresie zaborów. Dopiero jednak po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, problematyka etyki zawodowej maklerów giełdowych uległa poszerzeniu i uzyskała znaczną rangę społeczną. Wyrazem tego stały się choćby akty prawne regulujące zasady i sposób działalności maklerów.

W literaturze przedmiotu spotykamy wiele definicji etyki zawodowej (etyki biznesu). Rozumie się przez nią m. in. [...] *zespół norm uznawanych w świecie biznesu, czyli etosu tego świata lub poszczególnych jego fragmentów*¹⁶. Według kolejnej definicji jest to [...] *zespół norm moralnych i zasad postępowania uznanych za obowiązujące w danej grupie zawodowej*¹⁷.

2. Ustawodawstwo giełdowe w II Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszą po odzyskaniu niepodległości ustawę giełdową „O organizacji giełd w Polsce” (dalej: Ustawa 1921) Sejm Rzeczypospolitej uchwalił 20 stycznia 1921 r.¹⁸.

W artykule 20 tej ustawy zapisano, iż *Pośrednictwem przy transakcjach giełdowych mogą zajmować się tylko maklerzy zatwierdzeni przez ministra, któremu dana giełda podlega i że Kwalifikacje, sposób powoływania i zwalniania maklerów oraz ich prawa i obowiązki określą dla każdego rodzaju giełdy [...] przepisy wykonawcze, wydane w drodze rozporządzenia do niniejszej ustawy*¹⁹. Podobne zapisy pojawiły się i w następnych rozporządzeniach i ustawach o organizacji polskich giełd.

Na mocy Ustawy 1921 ukazało się „Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 17 sierpnia 1921 r. w przedmiocie przepisów

---

temat etyki maklerów zostały ograniczone do przepisów odnoszących się do giełd pieniężnych w II Rzeczypospolitej. Zob. B.P. Marks, *Etyka maklera w świetle polskiego prawa giełdowego okresu 1921–1939*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2011, tom 14, nr 2, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania w Łodzi, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2011, s. [81] i n.

¹⁵ Maklerzy określani byli też mianem: pośredników, agentów przysięgłych, ajentów handlowych, sensali oraz stręczycieli giełdowych.

¹⁶ *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Tworzenie kapitału ludzkiego organizacji*, red. nauk. H. Król, A. Ludwiczynski, WN PWN, Warszawa 2008, s. 682.

¹⁷ Zob. *Słownik ekonomiki i organizacji przedsiębiorstwa*, pod red. S. Biczynskiego i B. Miedzińskiego, PWE, Warszawa 1991, s. 41.

¹⁸ „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” (Dz.U.R.P.) z 1921 r., Nr 13, poz. 71; „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu” (Dz.U.M.S.) z 1921 r., Nr 8, poz. 94; *Giełda Pieniężna w Warszawie*, Warszawa 1923, s. [1]–11.

¹⁹ Tamże.

ustalających warunki należenia do giełd towarowych w Polsce²⁰, którego niektóre zapisy zostały zmienione przez rozporządzenie w. w. ministrów wydane 19 kwietnia 1923 r.²¹.

Wspomnianą powyżej ustawą wprowadzono m. in. zasadnicze zmiany w strukturze organizacyjnej giełd oraz w zakresie kompetencji poszczególnych organów giełdowych.

W okresie międzywojennym Ustawa 1921 była kilkakrotnie zmieniana i uzupełniana²². W „Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd”²³ (dalej: Rozporządzenie 1924) pojawił się zapis, że dla poszczególnych rodzajów giełd odpowiednie przepisy dla giełd towarowych zostaną wydane – także w drodze rozporządzenia – przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu²⁴. W odniesieniu do giełd na których przedmiotem obrotów były produkty gospodarstw rolnych, odpowiednie rozporządzenia musiały być wydawane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Na podstawie Rozporządzenia 1924, po ponad roku od wydania powyższych przepisów, ukazało się kolejne „Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Handlu z dnia 16 marca 1926 r. o warunkach należenia do giełd towarowych”²⁵. W myśl tegoż, członkami giełd towarowych mogły być: [...] a) osoby fizyczne i prawne, zajmujące się zawodowo produkcją, obiegiem lub przerabianiem przedmiotów, dopuszczonych do obrotu na danej giełdzie, czynnościami ubezpieczenia, przewozu, ekspedycji i przechowywania tych przedmiotów, udzielaniem zaliczek oraz innymi czynnościami natury handlowej, związanymi z obrotem powyższymi przedmiotami; b) organizacje spożywców; c) instytucje publiczne, za zgodą ministra, któremu podlegają²⁶. Na giełdzie, ich członkowie mogli być zastępowani przez – wpisanych do rejestrów zarządów giełdowych – prokurentów lub pełnomocników. Za ich decyzje ponosili jednak całkowitą odpowiedzialność wyłącznie członkowie giełdy.

Ustawy i rozporządzenia określały również kategorie osób, które nie mogły zostać członkami giełd (np. prawomocnie skazane wyrokiem sądu, niewypłacalne, ubezwłasnowolnione, wykluczone z giełd przez upoważnione organy giełdowe, a ponadto: duchowni, czynni wojskowi, czy też zawodowi sędziowie).

Kolejne zmiany w organizacji giełd wprowadzono po ogłoszeniu nowej Konstytucji Rzeczypospolitej z 23 kwietnia 1935 r. Na mocy jej artykułu 44 weszła w życie „Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd” (dalej: Ustawa 1935)²⁷. Zmiany wprowadzone tą ustawą dotyczyły głównie giełd towarowych.

Mimo, iż wiele przepisów obowiązujących na giełdach towarowych, obowiązywało także i na giełdach pieniężnych, to były jednak zapisy odnoszące się tylko do giełd towa-

²⁰ Dz.U.R.P. z 1921 r., Nr 78, poz. 540.

²¹ Dz.U.R.P. z 1923 r., Nr 46, poz. 318.

²² B.P. Marks, *Etyka maklera...*, *op.cit.*, s. 5.

²³ Dz.U.R.P. z 1924 r., Nr 114, poz. 1019. Rozporządzenie to było jednym z elementów działań rządu Władysława Grabskiego zmierzających do naprawy Skarbu Państwa.

²⁴ Tamże, paragraf 29. Por. J. Namitkiewicz, *Podręcznik prawa handlowego, wekslowego, czekowego i upadłościowego*, Warszawa 1927, s. 113.

²⁵ Dz.U.R.P. z 1926 r., Nr 28, poz. 179.

²⁶ Tamże, paragraf 1.

²⁷ Dz.U.R.P. z 1935 r., Nr 24, poz. 163. Ustawa ta określała m. in. sposób funkcjonowania nowo powstających giełd do czasu ukonstytuowania się rad giełdowych oraz warunki rozstrzygania sporów na giełdach.

rowych. Dla przykładu: w Rozporządzeniu 1924 na giełdach towarowych rada giełdowa mogła dopuścić na giełdę osoby nie będące członkami giełdy, ani też ich pełnomocnikami (paragraf 11a.). Ci tzw. uczestnicy giełdy korzystali z takich samych praw, jak członkowie – z wyjątkiem prawa brania udziału w walnych zgromadzeniach oraz prawa wyboru do władz i organów giełdy (paragraf 13).

Z kolei w Ustawie 1935 dodano nowy ustęp o brzmieniu: *Za transakcje giełdowe na giełdach towarowych uważa się umowy, które zostały zawarte: a) pomiędzy członkami giełdy, b) członkami a uczestnikami giełdy lub c) uczestnikami giełdy, a które dotyczą wartości dopuszczonych na danej giełdzie przez radę giełdową do obrotów i notowań, jeżeli umowy te zostały stwierdzone kartą umowy, spisaną przez maklera przysięgłego w lokalu i czasie giełdowym (na zebraniu giełdowym) [...]*²⁸.

3. Ustawodawstwo giełdowe Polski powojennej w latach 1945–1950

W okresie II wojny światowej działalność giełd została zawieszona. Po wojnie wznowiono ją zarządzeniem Ministra Aprowizacji i Handlu (AiH) w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych (RiRR) o wznowieniu działalności giełd towarowych (zbożowych) z 3 sierpnia 1946 r.²⁹. Działalność giełd zbożowo-towarowych została przywrócona w zakresie ziemiopłodów i ich przetworów. Do przeprowadzenia prac organizacyjnych związanych z uruchomieniem każdej z giełd mieli być wyznaczeni tymczasowi komisarze, powołani przez Ministra AiH oraz ich zastępcy wyznaczeni przez Ministra RiRR. Komisarzy zobowiązano do przedstawienia Ministrowi AiH – w porozumieniu z właściwymi wojewodami – list kandydatów do komitetów organizacyjnych i nadzoru nad ich działalnością.

Działalność wznowiła wówczas jedynie część giełd zbożowo-towarowych (np. w Bydgoszczy od 20 grudnia 1946 r.). Funkcjonowały one w oparciu o przepisy giełdowe wydane w okresie międzywojennym. Na mocy Rozporządzeń 1924 i 1935 powojenne władze wprowadziły też nowe przepisy dotyczące działalności niektórych organów giełdowych.

9 września 1946 r., zarządzeniem Ministra AiH rozwiązano rady giełd towarowych (zbożowych)³⁰. Decyzję tę uzasadniano następująco: *Wobec faktycznego niewykonywania przez rady giełd towarowych (zbożowych) czynności określonych przepisami prawnymi i statutem rozwiązują na terenie całego Państwa rady giełdowe*³¹. Minister zapowiedział wyznaczenie komisarzy giełdowych, którzy mieli sprawować czynności dotychczasowych organów do czasu utworzenia nowych rad giełdowych.

30 marca 1949 r. ukazało się Rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości pt. *Regulamin sądów rozjemczych giełd zbożowo-towarowych*³².

²⁸ Tamże, paragraf 20, ust. 3.

²⁹ „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Aprowizacji i Handlu” (Dz.Urz. MAiH) z 1946 r., nr 11, poz. 61. Ówczesnie Ministrem AiH był dr J. Sztachelski.

³⁰ Dz.Urz. MAiH z 1946 r., nr 13, poz. 83.

³¹ Tamże, paragraf 1.

³² Dz.U.R.P. z 1949 r., Nr 24, poz. 164.

Uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 2 stycznia 1950 r. w sprawie organizacji finansowej i systemu finansowego giełd zbożowo-towarowych w Polsce, stały się one jednostkami budżetowymi³³. Ich działalność nie trwała jednak długo. Dekretem Państwowej Inspekcji Handlowej z 21 września 1950 r. zostały zlikwidowane³⁴.

4. Etyka maklera w świetle przepisów wykonawczych prawa giełdowego

Jak już nadmieniałem, w ustawach i rozporządzeniach „o organizacji giełd” nie zostały szerzej sformułowane przepisy dotyczące maklerów. Uregulowanie tych spraw znalazło się w odrębnych rozporządzeniach. Pierwszymi były rozporządzenia regulujące działalność maklerów przysięgłych na giełdach pieniężnych³⁵.

Do czasu ukazania się Ustawy 1921 i wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych, obowiązki i prawa maklerów regulowały akty prawne państw zaborczych. Zakres tych praw i obowiązków był w nich zróżnicowany. Uważano np., że [...] *znajomość przynależnych zwyczajów rynku w danym towarze* była równie ważna, jak znajomość prawa handlowego i że maklerzy danego typu giełdy (np. zbożowej) powinni posiadać umiejętności odróżniające ich od maklerów na pozostałych rodzajach giełd (np. mięsnej, włókienniczej, etc.)³⁶.

Działalność maklerów „towarowych” pierwotnie regulowało rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu z 31 sierpnia 1921 r. (dalej: Rozporządzenie 1921), znowelizowane 23 kwietnia 1923 r. (dalej: Rozporządzenie 1923).

Według powyższych aktów prawnych, maklerem mógł zostać tylko obywatel państwa polskiego, który ukończył 35 lat i był samodzielnym kupcem lub – przez dłuższy czas – sprawował [...] *kierownicze i odpowiedzialne stanowisko w bankowości, handlu lub przemyśle, względnie* [posiadał – B.P.M.] *odpowiednie do zajmowania tego stanowiska kwalifikacje* [...]³⁷. Wymagane też były: znajomość języka polskiego w mowie i w piśmie, wiedza z zakresu prawa handlowego (zwłaszcza przepisów dotyczących obrotu towarowego w Polsce), orientacja w zakresie miejscowych zwyczajów rynkowych, cen i gatunku towarów będących przedmiotem obrotów na danej giełdzie.

W Rozporządzeniu 1923 zakazano maklerom prowadzenia przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych na własne lub obce nazwisko, a także zajmowania stanowisk w tego rodzaju firmach. Tylko w wyjątkowych przypadkach makler mógł uzyskać zgodę komisarza giełdowego na podjęcie ww. działalności, jednak pod warunkiem, że nie wpłynie to na bezstronność wykonywanej profesji maklera.

W połowie 1925 r. Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości przesłało władzom funkcjonujących wówczas giełd towarowych projekt nowego

³³ Zob. A. Kochański, *Polska 1944–1991. Informator historyczny. Tom I*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1996, s. 308.

³⁴ Por. M. Drewniński, *op.cit.*, s. 160. Po wojnie nie wznowiły swej działalności giełdy pieniężne.

³⁵ Szerzej: B.P. Marks, *Etyka maklera...*, *op.cit.*, s. 84–85.

³⁶ Por. R. Macyra, *op.cit.*, s. 122–123.

³⁷ L. Kolski, *O obowiązkach maklerów*, „Rynek Drzewny i Budowlany” 1929, nr 65, s. 4.

rozporządzenia dotyczącego praw i obowiązków maklerów na tychże giełdach³⁸. Jednak dopiero dwa lata później ukazał się kolejny akt prawny, szczegółowo regulujący działalność maklerów „towarowych”. Było to „Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu z 15 marca 1927 r. o powoływaniu i zwalnianiu oraz prawach i obowiązkach maklerów przysięgłych na giełdach towarowych” (dalej: Rozporządzenie 1927)³⁹. W dokumencie tym zmieniono niektóre zapisy poprzednich rozporządzeń i uściślono inne.

W myśl powyższego Rozporządzenia, na giełdach towarowych tylko maklerzy przysięgli – zatwierdzeni przez Ministra Przemysłu i Handlu – mogli się zajmować pośrednictwem przy transakcjach i stwierdzaniem zawarcia tychże. Liczbę maklerów towarowych (i wszelkie jej zmiany) określała Rada giełdowa. Ponadto maklerzy mieli prawo przeprowadzania przetargów publicznych, pobierania próbek, stwierdzania wagi i cen towarów⁴⁰.

Według Rozporządzenia 1927 (paragraf 2), maklerem „towarowym” mógł zostać tylko obywatel RP, który: 1) ukończył 30 lat; 2) był samodzielnym kupcem lub też posiadał dostateczną praktykę w zakresie bankowości, handlu, przemysłu lub rolnictwa; 3) złożył egzamin dla maklera przysięgłego z pozytywnym wynikiem.

Nie mogły natomiast spełniać tej funkcji osoby, które (paragraf 3): 1) w myśl paragrafów 10 i 11 Rozporządzenia 1924 nie mogły zastępować członków giełdy; 2) zostały skazane przez komisję dyscyplinarną którejkolwiek z giełd na karę zwolnienia – przez 3 lata od dnia skazania.

Od kandydatów na maklera (paragraf 5) wymagano dokładnej znajomości:

- języka polskiego (w mowie i w piśmie),
- przepisów dotyczących maklerów przysięgłych,
- prawa handlowego, wekslowego, czekowego,
- przepisów odnośnie do obrotu towarowego,
- znajomości miejscowych zwyczajów handlowych oraz cen i gatunków towarów, które były przedmiotem obrotów na danej giełdzie.

Tryb powoływania maklerów na giełdach towarowych wyglądał podobnie, jak w odniesieniu do ustanawiania maklerów na giełdach pieniężnych⁴¹. Zatwierdzeni maklerzy składali przysięgę na ręce komisarza giełdowego oraz pisemne zobowiązanie, [...] *że poza swym urzędem nie będą trudnili się żadnymi sprawami, związanymi z handlem lub przemysłem, ani też zajmowali żadnych stanowisk w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych i nie będą uczestnikami spółek handlowych*. Warunkowo – za zgodą komisarza giełdowego – mogło być wydane pozwolenie na prowadzenie własnego przedsiębiorstwa, ale tylko pod warunkiem, że nie będzie ono [...] *ujemnie wpływać na bezstronność maklera przysięgłego przy spełnianiu jego czynności maklerskich*⁴².

Przed rozpoczęciem swych obowiązków maklerzy musieli wykupić odpowiednie świadectwo przemysłowe i podać władzy skarbowej termin przystąpienia do pracy. Swoje

³⁸ „Przegląd Przemysłowo-Handlowy” 1925, nr 13, s. 310.

³⁹ Dz.U.R.P. z 1927 r., Nr 32, poz. 292. Rozporządzenie to nie zostało wymienione w podstawowej pracy o giełdach towarowych. Zob. R. Macyra, *op.cit.*, Aneks 3: *Akty prawne dotyczące funkcjonowania giełd towarowych*, s. [464] i n.

⁴⁰ Oprócz maklerów na giełdach towarowych działali też rzeczoznawcy i próbobiórcy.

⁴¹ Dz.U.R.P. z 1927 r., Nr 32, poz. 292, paragrafy 6–8 (por. B.P. Marks, *Etyka maklera...*, *op.cit.*, s. 85).

⁴² Tamże, paragraf 9.

czynności musieli wykonywać osobiście i przez cały czas trwania sesji giełdowych być obecnymi w sali zebrań. W Rozporządzeniu 1927 ustalono też obszerny katalog obowiązków spoczywających na maklerach „towarowych” (także starszych maklerach – paragraf 21) w związku z ich pośrednictwem przy transakcjach giełdowych, np. dochowywania tajemnicy przeprowadzanych transakcji, ostrzegania przed transakcjami wprowadzającymi w błąd któregokolwiek z ich uczestników, etc. Maklerom zabroniono dokonywania transakcji na własny rachunek oraz pośredniczenia w transakcjach giełdowych z osobami nieuprawnionymi. Określono też szczegółowo szereg wymogów „technicznych”, np. dotyczących sposobu wypełniania kart umów giełdowych, prowadzenia ksiąg handlowych, trybu postępowania w przypadku rezygnacji ze stanowiska lub zwolnienia maklera, etc. Maklerzy mieli prawo do corocznego, przynajmniej miesięcznego urlopu.

Za niestosowanie się do przepisów paragrafu 3 Rozporządzenia 1927 makler podlegał natychmiastowemu zwolnieniu, natomiast za nieprzestrzeganie pozostałych przepisów prawnych i regulaminowych groziło mu postawienie przed giełdową komisją dyscyplinarną. Szczegółowo ustalono procedurę działania tej komisji i tryb odwoławczy od jej wyroków.

Po wejściu w życie Rozporządzenia 1927 (14 dni po ogłoszeniu w Dz.U.R.P.), moc obowiązującą straciło Rozporządzenie 1921.

Kolejną próbę nowelizacji rozporządzenia dotyczącego powoływania i zwalniania oraz praw i obowiązków maklerów przysięgłych podjęto w 1931 r. W projekcie, przesłanym wówczas izbom przemysłowo-handlowym, postulowano m. in. obniżenie granicy wieku maklerów z 30 do 25 lat i zwiększenie nadzoru komisarza giełdowego nad ich pracą. Po wysłuchaniu stanowiska władz poszczególnych giełd, 11 września 1931 r. Ministerstwo Przemysłu i Handlu zatwierdziło regulamin dla maklerów przysięgłych. Ze względu na różnice zdań – zwłaszcza odnośnie do roli komisarza giełdowego – ww. regulamin został znowelizowany z dniem 1 stycznia 1934 r., ale i ta nowelizacja okazała się niewystarczająca⁴³. Władze niektórych giełd zaoponowały wobec prób nadania maklerom zbyt szerokich uprawnień⁴⁴. Ujawniły się wówczas dwa stanowiska dotyczące statusu i kompetencji maklera „towarowego”. Zwolennicy pierwszego postrzegali maklera jako urzędnika potwierdzającego jedynie dokonane transakcje giełdowe. Drudzy zaś uważali, że – ze względu na posiadaną wiedzę handlową i znajomość funkcjonowania giełdy – maklerzy powinni dodatkowo spełniać funkcje pośredników giełdowych.

W roku poprzedzającym wybuch II wojny światowej ukazało się jeszcze jedno rozporządzenie dotyczące maklerów na giełdach towarowych. Było to „Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 7 marca 1938 r. o maklerach przysięgłych na giełdach towarowych” (dalej: Rozporządzenie 1938)⁴⁵.

W przytoczonym rozporządzeniu maklera określono jako osobę publicznego zaufania, wyłącznie uprawnioną [...] *do urzędowego stwierdzania wszelkich transakcyj, zawartych zgodnie z przepisami rozporządzenia o organizacji giełd, jako transakcyj giełdowych*⁴⁶. Od ubiegającego się o wykonywanie profesji maklera „towarowego” wymagano m.in. wieku od lat 30 do ukończenia 60 włącznie, minimum średniego wykształcenia,

⁴³ Szerzej: R. Macyra, *op.cit.*, s. 124.

⁴⁴ Zob. „Biuletyn Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie” 1937, nr 9, s. 364.

⁴⁵ Dz.U.R.P z 1938 r., Nr 23, poz. 203. Rozporządzenie sygnował Antoni Roman.

⁴⁶ Tamże, paragraf 1, p. 2.

odpowiednio udokumentowanej praktyki handlowej oraz nieskazitelnej opinii. Zachowano w mocy gros przepisów zawartych w Rozporządzeniu 1927, niektóre z nich uszczegółowiając, m.in. dotyczące trybu egzaminowania kandydatów na maklera. Wprowadzono też nowe zapisy, np. zezwalające maklerowi pracującemu na jednej z giełd towarowych na ubieganie się o stanowisko maklera przysięgłego na innej giełdzie (paragraf 10). Rozszerzono katalog obowiązków spoczywających na maklerach (zob. paragraf 15) oraz dotyczących ich zakazów (paragraf 18) – m. in. zabroniono maklerom samorzutnego występowania wobec stron w charakterze pośrednika handlowego i pośredniczenia w umowach nie odpowiadających warunkom stawianym transakcjom giełdowym. Dopuszczono możliwość korzystania z pomocy innych osób przy wykonywaniu czynności techniczno-biurowych.

Jeśli na giełdzie pracowało minimum 3 maklerów, mogli oni wybrać starszego maklera i jego zastępcę (na okres 3 lat). Ci ostatni mieli m. in. prawo uczestniczenia w posiedzeniach rady giełdowej i wyrażania opinii w sprawach dotyczących działalności maklerów (zob. paragraf 29).

Maklerzy „towarowi” zrzeszeni byli w Związku Maklerów Giełd Towarowych (Zbozowych). Związek ten występował z własnymi inicjatywami ustawodawczymi i opracował szereg memoriałów dotyczących różnych obszarów funkcjonowania giełd.

Wspomniane w artykule przepisy giełdowe znalazły swe odzwierciedlenie w statutach poszczególnych giełd towarowych.

Po II wojnie światowej status maklera regulowało początkowo Rozporządzenie 1938. Wkrótce jednak nastąpiły zasadnicze zmiany. Nowe władze zaczęły rozszerzać obowiązki maklerów, ograniczając przy tym ich wynagrodzenie. Od czerwca 1948 r. maklerzy otrzymywali dochody w formie ryczałtu. W dodatku zobowiązano ich do szkolenia pracowników handlu uspołecznionego. Od jesieni 1948 r. instytucję maklerów zlikwidowano. Przedtem zostali oni zmuszeni do złożenia samokrytyki. Maklerów zastąpili urzędnicy⁴⁷.

5. Uwagi końcowe

Na kształt polskiego prawa giełdowego niewątpliwie wpłynął fakt, że powstało ono w oparciu o wzory zaczerpnięte z prawodawstwa państw obcych (głównie austriackiego) i że kształtowało się w warunkach gwałtownych przeobrażeń układów społecznych, politycznych i gospodarczych, związanych z odzyskaniem niepodległości przez Polskę⁴⁸. Istotną rolę w ustawodawstwie giełdowym odgrywały ustawy i rozporządzenia odnoszące się do maklerów giełdowych.

Działalność maklerów na giełdach towarowych miała kluczowe znaczenie dla prawidłowego i sprawnego funkcjonowania tej instytucji. Zakres ich praw i obowiązków ulegał – we wspomnianym w artykule czasokresie – kilkukrotnym zmianom. Roman Macyra

⁴⁷ I. Grzeszczyk, *Maklerzy w teren!*, „Rzeczpospolita” z 30. 09. 1995 r., nr 227.

⁴⁸ Zob. np. Z. Landau, J. Tomaszewski, *Gospodarka Polski międzywojennej 1918–1939*, tom 1–4, Warszawa 1967–1985; Z. Landau, J. Tomaszewski, *Zarys historii gospodarczej Polski 1918–1939*, KiW, Warszawa 1999. Tam też można znaleźć podstawową literaturę dotyczącą omawianego tu okresu.

przyczyn tych zmian dopatruje się m. in. w różnych tradycjach handlu giełdowego oraz w ciągłym ścieraniu się opinii na ten temat, zwłaszcza wśród przedstawicieli giełd towarowych, [...] którzy podczas cyklicznych zjazdów uznawali, że regulację praw i obowiązków maklerów giełdowych zaliczyć należy do priorytetowych⁴⁹. Przedstawiciele giełd, handlu i działacze gospodarczy, wielokrotnie wskazywali też na konieczność dostosowania prawa giełdowego do zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej Polski w okresie międzywojennym.

O tym, jak ważna była sprawa uregulowania działalności maklerów, świadczy m. in. to, że sfera ta została objęta własnymi, odrębnymi przepisami prawnymi. Prawodawcy z pewnością rozumieli, jak istotne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania tej ważnej instytucji – nie tylko zresztą dla niej samej, ale i dla całej gospodarki – ma regulacja tego obszaru. Dlatego w kolejnych regulacjach starali się pogodzić wcześniejsze doświadczenia dotyczące działalności maklerów z nowo zgłaszanymi projektami i wnioskami postulującymi wprowadzenie zmian. Należy tu podkreślić, iż maklerzy byli bodaj jedną z niewielu grup zawodowych, których działalność została objęta odrębnymi rozporządzeniami rządowymi. W ten sposób stali się on istotną grupą zawodową powołaną do ochrony podstawowych wartości społecznych.

Już w projekcie pierwszej ustawy o organizacji giełd, zapisy uzasadniające szczególną pozycję maklera giełdowego uzasadniano w następujący sposób: *Stanowisko maklera giełdowego jest stanowiskiem zaufania i dla podniesienia tego urzędu przewiduje się mianowanie maklerów przez właściwych ministrów*⁵⁰.

Wybór tego zawodu musiał się wiązać z wyborem określonej postawy moralnej. Osoby wykonujące zawód maklera przysięgłego musiały spełniać nie tylko wysokie wymagania fachowe, ale i moralne. Giełdy nie brały bowiem odpowiedzialności za zobowiązania maklerów. Odszkodowań za szkody i zaniedbania poniesione w wyniku działalności maklerów, strony mogły dochodzić jedynie w trybie indywidualnym. Od kandydatów na maklera giełdowego żądano posiadania odpowiednich – do zajmowania tego stanowiska – kwalifikacji oraz doświadczenia w sferze handlu. W rozporządzeniach szczegółowo określono zakres i sposób wykonywania powierzonej im pracy. Sformułowano ramy spoczywających na nich obowiązków i wyznaczono katalog restrykcji za ich niedopełnienie (do zwolnienia ze stanowiska włącznie). Działalność maklerów „towarowych” podlegała wieloszczeblowemu nadzorowi. Z jednej strony nadzór sprawowały organa rządowe (komisarz giełdowy) i władze giełdy (rada giełdowa), a z drugiej kupcy i rolnicy, którzy – np. poprzez wymóg działania maklera na jednej giełdzie i jednym rynku – stanowili istotne źródło opiniotwórcze. Jeszcze wyższe wymagania i dużo szerszy zakres obowiązków spoczywały na starszych maklerach.

Przyjęcie i należyte wykonywanie swych powinności, zatwierdzeni przez organa giełdowe maklerzy zobowiązani byli potwierdzać złożeniem przysięgi (uroczystego przyrzeczenia). Maklerzy towarowi składali przysięgę o treści: *Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że powierzone mi obowiązki maklera spełniać będę z całą sumiennością i bezstronnością, i pomny swej odpowiedzialności, przestrzegać będę w ich spełnianiu obowiązujących mnie przepisów ustawowych i zasad etyki kupiec-*

⁴⁹ R. Macyra, *op.cit.*, s. 121.

⁵⁰ Archiwum Akt Nowych w Warszawie, *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów*, mikrofilm 20055, k. 33–34, cyt. za: R. Macyra, *op.cit.*, s. 122.

kiej. *Tak mi, Panie Boże, dopomóż*⁵¹. Osoby wyznające religię chrześcijańską składały przysięgę przed krzyżem, pozostali – według przepisów kodeksu postępowania cywilnego w przedmiocie przysięgi biegłych.

O wysokiej pozycji maklerów w strukturze giełdy świadczy też m. in. fakt niewielkiej płynności ich składu na krajowych giełdach towarowych. Tworzyli oni swoisty „zamknięty krąg osób”, którego zmiany rzadko podlegały większym fluktuacjom. Zazwyczaj zmiany te następowały tylko w przypadku śmierci któregoś z nich. Przykładem może tu być np. stabilny skład maklerów na polskich giełdach towarowych⁵².

Trzeba tu jednak zaznaczyć, iż w omawianych w artykule aktach prawnych dominowały zapisy odnoszące się do: wymogów stawianych maklerom, nałożonych na nich obowiązków i kar za ich niewykonanie. Natomiast praw maklerów dotyczyły jedynie pojedyncze paragrafy. Nie znajdziemy też zapisów mówiących o nagrodach za należyte wykonywanie powierzonych obowiązków.

A jak wyglądały wzajemne stosunki pomiędzy maklerami danej giełdy, czy też pomiędzy maklerami różnych giełd? Jak kształtowały się relacje pomiędzy maklerami a klientami korzystającymi z ich usług? Jednoznacznych odpowiedzi na te pytania trudno udzielić, gdyż brakuje materiałów na ten temat. Brak tychże może jednak świadczyć o tym, że stosunki te układały się poprawnie, a poufny ich charakter sprawiał, że wszelkie nieprawidłowości w pracy maklerów pozostawały wewnętrzną sprawą firmy. Z dużą dozą pewności można twierdzić, że maklerzy przysięgli ściśle stosowali się do prawnie nałożonych na nich obowiązków. Tylko bowiem przestrzeganie prawa giełdowego mogło gwarantować należyte funkcjonowanie instytucji i zaufanie do niej.

Spotykamy również negatywne oceny pracy maklerów. Dotyczyły one głównie maklerów nie zaprzysiężonych, których dążenie do osiągnięcia wysokich zysków oraz „przebojowość” częstokroć ujemnie wpływały na stosunki giełdowe⁵³. Oprócz maklerów o ustalonej pozycji na rynku krajowym, wyróżniano 3 negatywne typy maklerów: bez kapitału, tzw. kombinatorów oraz o pokroju aferzysty⁵⁴.

Generalnie można jednak stwierdzić, że zaufanie i pewność stawały się podstawą funkcjonowania giełd towarowych. W przepisach prawa giełdowego omawianego okresu można doszukać się szeregu norm moralnych służących potrzebom zaufania, takich, jak np.: „nie oszukuj”, „bądź odpowiedzialny za słowo”, „nie kradnij”, etc.⁵⁵.

Uchwalane przepisy giełdowe nie tylko ściśle regulowały „techniczną” stronę funkcjonowania giełd, ale w ogromnym stopniu wpływały na etyczne i moralne postawy wszystkich jej uczestników, w tym i maklerów przysięgłych.

Odpowiednie paragrafy ustaw i rozporządzeń giełdowych, m. in. ściśle określające zakres obowiązków i uprawnień maklerów oraz restrykcji za ich niewypełnienie, stawały się swego rodzaju kodeksami zasad etycznych obowiązujących agentów giełdowych.

---

⁵¹ Dz.U.R.P z 1938 r., Nr 23, poz. 203, paragraf 11. Por. S. Ołowiński, *Maklerzy przysięgli na giełdach towarowych*, „Gazeta Bankowa” 1938, Nr 11–12, s. 203.

⁵² Zob. R. Macyra, *op.cit.*, s. 126–127.

⁵³ „Rynek Drzewny i Budowlany” 1929, nr 86, s. 5.

⁵⁴ Szerzej: E. Bobrek, *O wytworzenie typu polskiego pośrednika drzewnego*, „Rynek Drzewny i Budowlany” 1929, nr 64, s. 4 i n.

⁵⁵ Normy te omawia m. in. M. Ossowska, *Normy moralne. Próba systematyzacji*, PWN, Warszawa 1970, s. 113 i n.

Prawo giełdowe nie tylko oddziaływało na zachowania etyczne uczestników giełd, ale i samo podlegało uwarunkowaniom moralnym⁵⁶. Przepisy dotyczące maklerów towarowych nie powstawały bowiem w sposób autonomiczny, w izolacji od przepisów dotyczących innych grup społecznych i całokształtu warunków ustrojowych i społeczno-ekonomicznych. Opierając się na podstawowych, ogólnoludzkich dyrektywach, stanowiących rdzeń etyki zawodowej, przepisy te odzwierciedlały moralność ówczesnych klas rządzących. Świadczy o tym m. in. różne podejście do zawodu maklera giełdowego przez ludzi zajmujących kluczowe pozycje społeczno-ekonomiczne w Polsce międzywojennej oraz powojennej.

W artykule zostały zaprezentowane jedynie wybrane aspekty działalności maklerów giełdowych. Z pewnością kwestie te wymagają dalszych badań, choćby np. w kontekście tworzenia współczesnych regulacji prawnych rynku kapitałowego⁵⁷, czy też etycznych kodeksów i programów różnych firm i profesji⁵⁸. Poszczególne systemy moralności zawodowej charakteryzują się bowiem wieloma specyficznymi cechami, np. stosowaniem reguł nie obowiązujących w pozostałych systemach takiej moralności, czy też reguł odbiegających od uznawanych przez resztę społeczeństwa, a nawet z nimi sprzecznych. Chodzi tu m.in. o normy moralne społecznie aprobowane wyłącznie dla danej grupy zawodowej lecz pozbawione mocy wiążącej wobec reszty społeczeństwa. Podkreślić jednak należy, że istotną, choć wykraczającą poza ramy niniejszego artykułu, jest dyskusja na temat zasadności tworzenia odrębnych kodeksów moralności (w tym i zawodowej)⁵⁹.

W zakończeniu trzeba też zaznaczyć, iż urozmaiceniu, a zarazem skomplikowaniu ulegał obraz myśli etycznej, filozoficznej i ekonomicznej. W okresie międzywojennym pojawił się nowy nurt w myśli ekonomicznej – keynesizm. Ewoluowały doktryny: pozytywizmu, liberalizmu, nurtu socjologiczno-historycznego, czy też instytucjonalizmu⁶⁰. Po II wojnie światowej szeroko rozpowszechniły się orientacje etyczne związane z ideą socjalizmu⁶¹. Wszystkie te prądy z pewnością oddziaływały – na zasadzie sprzężenia zwrotnego – na prawodawstwo, w tym również i giełdowe.

---

⁵⁶ Szerzej na temat wzajemnego oddziaływania prawa i moralności zob. M. Ossowska, *Socjologia moralności. Zarys zagadnień*, Warszawa 1969, s. 139 i n.; J. Wróblewski, *Oceny i normy moralne w wykładni prawa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1961, seria I, z. 22.

⁵⁷ Por. J. Socha, *Rynek papierów wartościowych w Polsce*, OLYMPUS, Warszawa 2003, s. 31 i n.

⁵⁸ Zob. np. *Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Zarząd Główny w Warszawie, Warszawa 2007; J. Świątkiewicz, *Europejski Kodeks Dobrej Administracji (tekst i komentarz o zastosowaniu kodeksu w warunkach polskich procedur administracyjnych)*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2005; *Europejski Kodeks Dobrej Praktyki Administracyjnej*, Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2005; A. Lewicka-Strzałecka, *Etyczne programy firm: teoria i praktyka*, w: *Etyka biznesu, gospodarki i zarządzania*, W. Gasparski, A. Lewicka-Strzałecka, D. Miller, Wydawnictwo WSH w Łodzi 1999, s. 161 i n.; A. Lewicka-Strzałecka, *Etyczne standardy firm i pracowników*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1999.

⁵⁹ Por. np. M. Michalik, *Dialektyka procesów moralnych*, PWN, Warszawa 1973, s. 168 i n.

⁶⁰ Szerzej: W. Stankiewicz, *Historia myśli ekonomicznej*, PWE, Warszawa 2000, s. 148 i n.; J. Godłów-Legiędź, *Liberalizm. Od ekonomii klasycznej do polityki transformacji*, ABSOLWENT, Łódź 2001.

⁶¹ Zob. np. *Etyka*, H. Jankowski (red.), PWN, Warszawa 1973, s. 225 i n.; S. Soldenhoff, *Wprowadzenie do etyki*, PWN, Warszawa 1972, s. 178 i n.

About the “Commodity” Stockbroker’s Professional Ethics in Light of Exchange Law of the Second Republic of Poland and First Years after World War II (till 1950 year)

Summary

The commodity exchange is regarded as one of the key institutions of market economy. Stockbrokers were a truly essential group of workers of the commodity exchanges. It was on the level of their organization and professional ethics that depended the level of efficient functioning of this institution.

The basic law regulations, orders and stock charters were traced in this paper, which marked principles of stockbrokers’ activity. These principles were considered from the point of view of the ethical norms establishing the contemporary ethics of economic life. My special attention was concentrated on these principles of stockbrokers’ activities which concern the way of their appointing, rights as well as duties.

„Ethical aspects” of stockbrokers’ activity on the Polish commodity exchanges were traced for the period from 1921 to the 1950. In initial period of the second Republic of Poland acted six commodities exchanges. In 1948 year stockbrokers institution was done away.

The comparatively quick unification of exchange law by the government of independent Poland was the expression of understanding the importance which was fulfilled in economy by the institution of commodity exchange. In turn, issuing separate regulations for stockbrokers was proof of high position held by this group in the structure of the basic organs of a commodity exchange.

Key words: *commodity exchange, stockbroker, ethics, exchange law*